

keiserlichen stat Augspurg von Anthoni Sorg am afftermontag nach Egidy Do man zalt nach Cristi gepurt MCCCC vnd in dem LXXXIII. Jare.

Brunet, Graesse, Vogt említik és a felette ritka könyvek közé sorozzák (230 fk.). Graesse szerint e heraldikai tekintetben becses mű kézírata Kosztániczban őriztetik. ¹⁾

¹⁾ Ez ősnyomtatványt Panzer is felette ritka példánynak mondja. (Annalen der älteren deutschen Literatur I. 142 l.) De mind az ő, mind pedig a Hain, Ebert és Gemeiner által leírt példányokból az 1-ső levél hiányzik. Egy egészen teljes példányra, melyben az 1-ső levél is megvolna, bibliographiai segéd munkákban ekkorig még nem akadunk. Szerk.

Vegyes közlemények.

A M. N. Múzeum könyvtára, márczius havában, értékes oklevél gyűjteménnyel gyarapodott, melyet Torma Károly budapesti egyetemi tanár úrtól vásárolt meg. 544 darabból áll. A legrégebb 1293-ból való. Az iratok legnagyobb része a XVII. századból származik, és hazánk ezen korbéli történetének földé-ritéséhez nagyfontosságú kútforrásokot tartalmaz. Báthory Zsigmond és Gábor, Bethlen Gábor, a két Rákóczy György és az Apaffyak, úgy szintén tanácsosaik és portai követeik nagyszámú levelei mellett kiváló figyelmet érdemelnek a császári parancsnokok számos jelentései, melyeket Apaffy emberei fölfogtak és az erdélyi cancelláriához beküldöttek.

— Dr. Wattenbach Vilmos, a berlini egyetem hírneves paleographusa Csontos Jánost, lapunk főmunkatársát, ki neki a »Magyar Könyvszemlé«-ben megjelent »Külföldi mozgalom a Corvina-irodalom terén« és »Magyarországi könyvmásolók a XIV — XV. században« című értekezéseit német fordításban megküldötte, meleg hangon írt köszönő levéllel tüntette ki. Kiemeli, hogy a Corvináról szóló cikk kitünő szolgálatokat fog neki tenni, és a »Schriftwesen im Mittelalter« című munkája egy

újabb kiadásánál fel fogja ezt, a magyarországi másolókkal együtt használni. Figyelmezteti egyúttal azon Bártfai János nevű magyarországi másolóra, ki 1471—1483-ig Leubusban Breslau mellett mint szerzetes élt és több latin könyvet másolt. Egy általa 1471-ben lemásolt könyv végén a következő magyar sor olvasható: »o ysten mel. fr. Johannes Bartphai zegyn barath wagion. (Wattenbach W. Monumenta Lubensia, 30 l.)

— **Spanyol kútforrás Magyarország történetéhez.** Madridban közelebb egy érdekes XVI. századbeli emlékirat jelent meg, mely Bernareo de Aldana kapitány, magyarországi hadi műveleteinek (1548—1522) elbeszélését tartalmazza.¹⁾ Az emlékirat szerzője: a nevezett kapitánynak testvére frey Juan Villela de Aldana. Aldana neve történelmünkben nem ismeretlen. Köztudomású, hogy 1521-ben Losonczy Istvánt Temesvár védelmében erélyesen segítette, majd a következő évben Lippát a töröknek földadta.²⁾ Az emlékiratból értesülünk, hogy már 1548-ban jött hazánkba, hová V. Károly spanyol csapás élén küldötte Ferdinánd segítségére. Azonnal a felvidékre kellett mennie, a Balassa Menyhért és Basó Mátyás megfékezésére. Ezen részleteiben ekkorig nem ismert hadjárat eseményeit tüzetesen találjuk leírva. Aldana ezután a törökök ellen harczott, míg 1552-ben Lippa földadása miatt hadi törvényszék elé állíttatott, halálra ítéltetett, de kegyelmet nyert és visszatért hazájába.

— **Az első magyarországi hírlapról,** Thaly Kálmán, az Akadémia II. osztályának márczius 10-iki ülésén nagybecsű dolgozatot olvasott föl. Ezen hírlap II. Rákóczi Ferencz rendeletére indíttatott meg, hogy a »Wienerisches Diarium« ellenséges közleményeinek hatását, főleg a külföldön ellensúlyozza. »Mercurius Veridicus ex Hungaria« czímet nyert, és 1705. ápril havában indult meg. Ezen év július haváig Kassán, azután 1709. őszéig Lőcsén, majd 1710. aprilig Bártfán, végre megszüntéig (1710. végén vagy 1711. tavaszán) ismét Kassán nyomatott. Az első négy éven át, mint heti, később mint

¹⁾ A munka teljes czíme könyvészeti rovatunkban található.

²⁾ L. Horváth IV. 234. Ch. és 251 ll.

havi közlőny jelent meg. Egy ideig a fejedelem, azután Bercesényi cancellariájában szerkesztették. Ekkorig csak két nyomtatott szám a került történetbúváraink kezeibe. Az egyiket, az 1705. májusi számot Szalay László, a másikat az 1708. augusztusi számot Thaly Kálmán találta, a gróf Károlyi család budapesti levéltárában. Az országos levéltár kincstári osztálya, és a vörösvári gróf Erdődy levéltár több fogalmazatot őrzött meg, melyek a »Mercurius« számára készültek. Erről a Bercesényi-féle levelezésekben is gyakran fordul elő említés. Mindezen adatok lehetővé tették Thalynak, hogy a hírlap érdekes történetét összefüggően írhatta meg. Ugyan ő azon véleményt fejezi ki, hogy a hírlap főleg a külföld számára lévén kiadva, az hazánkban kevésbé volt elterjedve, és így alig remélhetjük, hogy példányait a magyarországi könyv- s levéltárakban föltalálhatjuk; ellenben Francia-, Svéd-, Lengyel- és Oroszországban a kutatások biztosabb eredményrel kecsegtetnének.

— A zágrábi Akadémia, a horvátországi származású Giulio Clovio, XVI. századbeli híres miniature-festő, háromszázados emlékének megünneplésére fényes kiállítású munkát bocsátott közre, melynek szerzője Kukuljevič Iván, jeles történétíró, (Akadémiánknak is levelező tagja). Címe: »Jure Gloria prozván Julijo Klovio hrvatski sitnoslikar. Napisao Ivan Kukuljevič Sakcinski. Sa tri slike. Zagreb. 1878.« 4-rétű 76 lap. A munkát három műmelléklet díszíti; kettő fénynyomat, a harmadik Párisban készült színnyomat, mely Clovio egyik legjelentékenyebb művét a Sibylla Tiburtinál ábrázolja. — Kukuljevič 52 kéziratot sorol föl, melyeket Clovio műveivel ékesített. Ezeknek épen fele olaszországi könyvtárakban találhatók; minthogy élete nagy részét Olaszországban III. Pál pápa és más fejedelmek udvaránál töltötte. Zágráb négy, Nagy-Szeben egy kódexben bírja műveit.

— Mághy Pál arannyal írott bibliája. Bárá Radvánszky Béla a múlt hetekben »Magyar Családélet és Háztartás a XVI—XVII ik Században« cím alatt nagyérdekű munkát bocsátott közre, mely a hazai művelődéstörténethez kiváló becű adalékokat szolgáltat. E munka bibliographiai szempontból is figyelemre méltó, a mennyiben a különböző jegyzékek ingóságai közt érde-

kes könyveket is hoz napfényre. Ezekből ez alkalommal kiemelünk egy arannyal írott bibliát, mely Mághi Pál hátrahagyott ingóságai közt az 1529-ben írt magyar jegyzékben van felsorolva, s melyhez mi azon combinációt kívánjuk fűzni, hogy Mátyás király könyvtárából került Mághy Pál tulajdonába.

Említett jegyzékben ugyanis, azon clenodiumok és ingóságok között, melyek Mághy Pál halála után »Mathusnay Ferencz uramnál maradtak, a következő tétel jön elő: »V ag y o n n a l a e g y b ý b l ý a a r a n n y a l í r o t t e s a z B o g l a r o k e z w s t e s m e g A r a n y a z o t r a ý t a.« — E tétel után, mely a biblia fényes kiállítását igen világosan írja le, önkéntelenül azon kérdés merül fel: ki ezen Mághy Pál, kinek clenodiumai között oly fényes kiállítású bibliát találunk a minőt sem Vitéz János, sem Janus Pannonius, sem Báthory Miklós, sem Várday István, sem Garázda Péter, sem Hasznos György, sem más XV-ik századi magyarországi gyűjtők könyvtárai nem birnak felmutatni? Továbbá: miként kerülhetett ily fényes codex egy olyan ember birtokába, kinek nevét a magyarországi középkori bibliophilek között hiába keressük? Ezen kérdésekre csak ugy nyerhetünk megnyugtató feleletet, ha e fényes biblia provenientiaját a Corvinában keressük, s Mághy Pálról, ki Nagy Iván szerint 1504-ben alnádor volt felteszzük, hogy azt azon időben szerezte meg, midőn Ulászló alatt a Corvinának legfényesebb példányait részint elajándékozták, részint áruba bocsátották. Hivatalos állása közel hozta őt s világhírű könyvtárhoz, melynek kincseit ekkor már európszerte keresték; valószínű tehát, hogy ezen bibliát maga számára ez időben szerezte meg. Ajándékul nyerte e ezt, vagy vásárolta, avagy más úton jutott hozzá? Nem tartozik a kérdéshez. A főkérdés az, hogy e bibliát Mághy Pál a Corvinából nyerte legyen, mert más hasonló fényes kiállítású s magyarországi provenientiajú könyvet az ez időbeli magyarországi gyűjtők könyvtárából nem ismerünk. Ezt az arannyal írt és ezüst boglárokkal ékesített codex bibliographiai álláspontja is igazolja. Ismeretes ugyanis a középkori bibliographiában, hogy az arannyal írott codexek a legnagyobb ritkaságok közé tartoznak, s egyes bibliophil fejedelmek, főpapok és főurak bőkezűségének köszönik létüket. Ez ízlés a görögöktől származott át a nyugatra, s arannyal írt görög codexek nagyobb számmal fordul-

nak elő mint más nyelvűek. De vannak latin nyelvűek is. Leginkább az ugynevezett szent könyvek azok, milyen a biblia, psalterium, breviarium és más imádságos könyvek, melyeket színezett pergamenen, arany vagy ezüst betűkkel állítottak ki.

Ily arany codexek az európai könyvtárakban csak kis számmal vannak, s mindenhol a legnagyobb féltékenységgel őriztetnek. Kiemeljük ezek közül a Nagy Károly-féle arany evangeliariumot, melyet a hírneves Godschalk a 8-ik században állított ki, s mely a párizsi könyvtárnak legfőbb dísze; továbbá az ugynevezett 'Evangelium Palatinum' című latin codexet a bécsi és a »Breviarium Ansaë Reginaë« című ezüst codexet a bresciai könyvtárban. Midezen codexek könyvedvelő fejedelmek bőkezűségét hirdetik. Hazai középkori gyűjteményeinkből, a Corvinán kívül, ily arany codexet nem ismerünk. Az egyedüli ily természetű magyarországi példány, mely az escuriali királyi könyvtárban őriztetik s a tudományos világban mint »codex anreus quatuor evangeliorum« ismeretes, a Corvinából került oda. Fényes aranynyal van írva, egykorú bársony kötését ezüst kapesok ékesítik. Tartalmazza a négy evangéliumot. A második ily természetű hazai codex, a főt említett jegyzék szerint, volna a — Mághy Pálé. — Az ugrás oly szembeötölő, az úr Mátyás király és Mághy Pál között oly nagy, hogy nem tartjuk valószínűnek azt, miszerint az említett fényes bibliát, Mághy mint bibliophil megrendelte, vagy rendes körülmények közt megvásárolta volna; hanem az akkori magyarországi könyvtári viszonyok ismereténél fogva, fel kell tennünk azt, hogy e codexet a Corvinából szerezte meg. A codex kötése is emellett tanúskodik. Az ezüst és aranyozott boglárók a codex fényes kiállítású szövegének megfelelők, s vetélkednek Mátyás könyvtárának legfényesebb kötéseivel. Csak a wolfenbütteli »Psalterium« kötése fényesebb, melynek boritékán Mátyás király koronás címere igaz gyöngyökkel és rubinokkal volt kirakva, melyeknek helyét azonban most cseh üveg foglalja el. Ezen kívül fényesebb kötésű Corvin-codexet nem ismerünk. Vannak művészi kivitelű ezüst kapesok a Vitéz codexeken is, de a Mághy-biblia ezüst és aranyozott bogláraitól messze állanak. Más magángyűjtőnek pedig ez időben ily fényes codexei nem voltak. Mindezen okoknál fogva a Mághy-féle bibliát a Corvinának vindicáljuk. Mághy családja különben egész az Arpádkorig nyúlik fel. Mághy

Demeter, ki valószínűleg a mi Pálunknak édes atyja volt, 1468-ban a Szatmár megyei Császári helységben levő részbirtokot nyerte királyi adományban. Mághy Pál alnádornak négy gyermeke volt, Demeter, Sebestyén, György és Pál. Ezek közül kiemeljük Mághy Sebestyén latin költőt, ki Bolognában tanult és 1513-ban Janus Pannonius verseit — valószínűleg egy Corvin-codexből — adta ki, Szathmári György pécsi püspöknek ajánlva.

Végre megjegyezzük még azt is, hogy a fõntnevezett jegyzék eredetije e múzeumi könyvtárában õríztetik, a bekezdése és záradéka latin, a többi része tiszta magyar, és hogy Eötvös Antal íródeák Kovaszón írta. Azon körülmény, hogy a jegyzék tiszta magyar, és a biblia, csak mint biblia, a nyelv epitetonja nélkül van felsorolva, továbbá hogy Radvánszky munkájában egy 1580-i magyar jegyzékben egy másik biblia már mint »Bibliadeakwl« határozottan megkülönböztetve fordul elő, azon másik combinációra vezet bennünket: nem e volt a Mághy bibliája magyar codex, melynek nyelvét a jegyzék készítője azért nem tartotta szükségesnek különösen megjelölni, mert magyar volt; míg ellenben a másik bibliánál különösen ki van téve, hogy latin. És ha magyar volt, fényes kiállítása után itélve, kérjük nem a Bátori László bibliája rejlik-e alatta? E kérdésre felhívjuk tudósaink figyelmét.

— **A müncheni kir. könyvtár** egyik tudós tisztviselője, Keinsz Frigyes, a könyvtár 9071. számú XVI. századi kéziratában, mely a magyarországi szent Ferencz-rendre vonatkozó becses emlékeket, latin nyelven írva, tartalmaz, két magyar nyelvemléket fedezett föl a XVI. század első feléből. Az első III. Honorius pápa 1222-iki bullájának, melyben a szent Ferencz-rend szabályait megerősíti, magyar fordítása, ily czímmel: »Ez az my Regulánk megh erössetese, mely lott az ur Honorius papatul.« A másik a gyónásnál használatban levő feloldozási formula magyar fordítása. Mindkét nyelvemléket, latin fordítással, és érdekes bevezetéssel önálló füzetben bocsátotta közre, ily czím alatt: »Zwei alte ungarische Texte aus einer Handschrift der k. bayer. Hof- und Staatsbibliothek, herausgegeben von Friedrich Keinsz k. Bibliotheksekretär.«

— **Boynychich Ivánt**, ki a Nemzeti Múzeum Könyvtárában másfél éven át mint napi dijas volt alkalmazva, s ki a »Magyar Könyvszemle«, »Archeologiai Értesítő és Közlemények« című szaklapokban komoly tanulmányról tanúskodó értekezéseivel tünt fel, a horvát kormány a zágrábi Múzeum régészeti osztályához segédőrré nevezte ki. Négy év alatt ez már a hatodik fiatal író, ki a Nemzeti Múzeum könyvtárából más tudományos intézetnél állandó alkalmazást nyert.

Knoll Károly akadémiai könyvtárosnál Budapesten továbbá kapható:

A besztercebányai egyházi emlékek története és helyreállítása

Ipolyi Árnold besztercebányai püspök által.

Rajzok, tervezetek és kivitel Storno Ferencztől. — Nagy ivrét, 151 l. 7 szín- és könyom. képtáblával és 54 fametszettel. Ára 8 frt.

E munka irodalmunkn a korszakalkotó, mely mind tartalmának gazdagságával mind kiállításának díszével ritkítja párját s a külföldön is méltó felűnést kelt.

A harminczkilencz fejezetre osztott monographiában dús halmazát leljük a műtörténetileg fontos mozzanatoknak, melyek a középkorban a mai besztercebányai egyházmegye területén. jelesebb építészeti, szobrászati és festészeti műdarabokat eredményezve felmerültek. Szerző művének zömét és joggal fénypontját a besztercebányai szent Borbála kápolna leírása képezi, mely a Storno Ferencz által művészileg és stylszerűleg restaurált kápolna történetére és helyreállítására terjed ki. E fejezetekben megbeszélhetlen utmutatások advák elő a egyházi emlékek stylszerű restaurálását illetőleg.

Városaink a tizenharmadik században.

Irta: Szalay József.

Kis nyolczadrét. Ára: 1 frt 40 kr.

Szerző ezen tanulmányt nagy szorgalommal és forrásokon alapuló önálló kutatással gyűjtötte össze s dolgozta fel mindazt, a mit a magyarországi városok történelmi szerepére. köz- és községi életére, ipar- és kereskedelmi, hadászati és társadalmi viszonyaira vonatkozólag, az Árpád-királyok utolsó századából, okmányokban és egyéb kűffőkben találhatott.

A panonhalmi Apátság alapító oklevele.

Irta: Fejérfapatak László.

Nyolczadrét. Ára: 1 forint 80 kr.

Jelen munka felőleli mindazt, mi az oklevél hitelessége mellett vagy ellene évszázadok óta felmerült; bőven vázolja a mult század második felében épen ez oklevél fölött vívott harezot, úgy. hogy tökéletesen nélkülözhetővé teszi az ezer nyomtatott lapnál többet kitevő, de mai nap már jóformán elavult tartalmu vitairatok elolvasását; a dolgozatot az oklevél hitelességének védelme rekeszti be, a szerző megezáfol minden felhozott s felhozható ellenvetést; s ez eljárás által monographiája oly terjedelmessé s tartalmassá vált. minőt eddig Szt. István királynak 1001-iki s így hazánk legrégibb okleveléről nem bírtunk.

Adalékok a nagyváradi béke

s az 1536—1538. évek történetéhez. Levéltári kutatások alapján.

Irta: Dr. Károlyi Árpád.

8-rét. 231 lap. Ára 1 frt 80 kr.

A Dobó-Balassa-féle összeeskűvés történetéhez

1569—1572. Levéltári kutatások alapján irta: Dr. Károlyi Árpád

8-rét. 123 lap. Ára 1 forint 20 kr.

A bécsi es és kir. titkos levéltár gyűjteményei újabb időben a hazai történetírásra nézve is hozzáférhetőkké váltak. Aki a magyar újbakkori történet forráskészlet ismeri, méltányolni fogja azt a kincset, melyet e levéltár számunkra nézve magában foglal Károlyi Árpád, mint e levéltár tisztviselője, hangyaszorgalommal aknázza ki e gyűjteményeket, s az önállólag egy tárgyra vonatkozó adatokat külön monographiákban dolgozza föl. Így tett a nagyváradi békkével és a Dobó-Balassa-féle összeeskűvés történetével is, melyet immár sokkal teljesebben. egyes részleteiben mondhatni átlátszóan ismerünk. Ajánljuk e beces könyveket minden történetkedvelő figyelmébe.

Előfizetési felhívás

A MAGY. TUDOMÁNYOS AKADEMIA könyvkiadó-vállalatára.

A vállalat keretében oly eredeti és fordított munkák adatnak ki, a melyeknek megválasztatásában irodalmunk legszembetűnőbb hiányainak betöltése és a művelt közönség szükségei a főszempontok. A vállalat három különálló sorozatból áll, melyek: I. sorozat a **Történelem** (évenként 80 iv, ára 4 frt), II. sorozat: az **Irodalom** (évenként 60 iv 3 frton), III. sorozat: a **Jog- és államtudomány** (évenként 60 iv 3 frton) egész körét fogják átkarolni. Az aláírás egy sorozatra is elfogadatik, de három évre kötelező. A bekötési díjak, — kötetenként 40 kr. — külön számítatnak föl. Mindeddig megjelentek angol díszkötésben :

A Történelmi sorozatban :

- Macaulay.** Anglia története II. Jakab trónralépte óta. Második, átnézett kiadás. Hat kötetben. (Teljes.)
Carlyle T. A francia forradalom. I. és II. kötet.
Curtius E. A görögök története. I. és II. kötet.
Hunfalvy Pál. Magyarország ethnographiája. Egy kötet. (Teljes.)

Az Irodalmi sorozatban :

- Goethe** lyrái költeményei. Két kötet egybekötve. (Teljes.) Elfogyott.
Nisard D. Tanulmányok a renaissance és a reformatió korából. Egy kötet. (Teljes.) Elfogyott.
Müller M. Ujabb felolvasásai a nyelvtudományról. Egy kötet.
Boissier. Cicero és barátjai. Egy kötet. Angol díszköt. (Teljes.)
Lewes. A philosophia története. Thalestól Comteig. 3 kötetben. (Teljes.)
Nisard. A francia irodalom története. I-ső kötet.
Arany János : Próza munkái. Egy kötet. (Teljes.)

A Jog- és Államtudományi sorozatban :

- Bluntschli J. C.** Az általános államjog és a politika története a tizenhatodik század óta a jelenkorig. Két kötetben. (Teljes.) Elfogyott.
Gneist R. A jogi állam. Egy kötet. (Teljes.)
Maine Sumner H. A jog őskora, összeköttetése a társadalom alakulásának történetével, s viszonya az ujkori eszmékhez. Egy kötet. (Teljes.)
Todd. Az angol parlamenti kormányrendszer fejlődése és állása. Három kötetben. (Teljes.)
Carrara. A büntetőjog tudományos programja. Két kötetben. (Teljes.)
Pauler T. Adalékok a magyar jogtudomány történetéhez. Egy kötet. (Teljes.)
Leroy-Beaulieu. Pénzügytan. I. II. kötet.

 Részletes programok kívánatra bérmentve küldetnek meg. Megrendelések címezendők :

A M. T. Akadémia könyvkiadó-hivatalához
Budapesten, az Akadémia épületében.